

دوره	خلاصه ی وقایع	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	درگذشت ربیع بن خثیم مشهور به خواجه ربیع	۶۱ ه ق	مکان	دفن در مجاورت نوغان (خواجه ربیع امروزی)	
	حمید بن قحطبه بعد از پیروزی جنبش ضد اموی به سرداری ابومسلم خراسانی حکمران توس گشت		توس	ابومسلم خراسانی حمید بن قحطبه	
	حمید بن قحطبه باغی در محله ی سناباد داشته که در آن کاخ مهمی وجود داشت		توس محله ی سناباد	حمید بن قحطبه	
	درگذشت حمید بن قحطبه	۱۵۹ ه ق			
	ورود هارون الرشید به توس	۱۹۳ ه ق	توس		
	بعد از بیمار شدن هارون الرشید او در همان کاخ دولتی حمید بن قحطبه سکونت داشت و بعد از مرگ همانجا دفن شد	۱۹۳ ه ق	توس محله ی سناباد	هارون الرشید حمید بن قحطبه	
	ساخت قبه بر روی قبر هارون الرشید توسط مامون پسرش که آن به قبه یا بقعه ی هارونی شهرت یافت		توس محله ی سناباد	هارون الرشید مامون	
	شهادت حضرت رضا (ع) توسط مامون هنگام سفر از مرو به سمت توس	۲۰۳	توس	حضرت رضا (ع) مامون	

دوره	خلاصه ی وقایع	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه ی فعالیت سیاسی و اجتماعی	
غزنویان	جزو باشکوه ترین دوره ی تاریخی توس که علت آن احتمالاً شیعی بودن والی توس امیر ابو منصور محمد بن عبدالرزاق بوده	سده ی چهارم هجری	نوغان و توس	امیر ابو منصور محمد بن عبدالرزاق	رشد نوغان و مشهد به دلیل شیعی بودن والی توس	
	آباد شدن حرم حضرت رضا (ع) یک بار در دوره ی سلطنت مسعود غزنوی و یک بار پایان عهد سامانیان اتفاق افتاد	۴۲۱ تا ۴۳۲ ه ق				
	محمود غزنوی بنای مشهد توس را تجدید کرد و به نیکو ترین وجه تجدید ساختمان کرد					
	درگذشت ابوالحسن عراقی یکی از دبیران سلطان مسعود غزنوی و دفن او در حرم مطهر رضوی	۴۲۹ ه ق				ساخت کاروانسرا و احیای کاریز مشهد که آن زمان خشک شده بود توسط ابوالحسن عراقی
	وقف قرآنی نفیس به گنجینه ی حرم رضوی توسط ابوالقاسم کثیر یکی از دولتمردان سیمجوریان و غزنویان	۳۹۳ ه ق				
سلجوقیان		۴۳۱ ه ق	مرو	سلطان مسعود غزنوی		

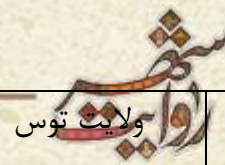
دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
سلجوقیان	پس از شکست سلطان مسعود غزنوی از سلجوقیان در دنداقان مرو این ولایت به آنان تعلق گرفت				
	شهر مشهد در اواخر دوره ی غزنویان و ابتدای دوره ی سلاجقه رو به سوی مذهبی شدن خشک و متعصبانه داشته است				
	کشته شدن خواجه نظام الملک وزیر سلجوقی	۴۸۵ ه ق		خواجه نظام الملک	این اتفاقات باعث تضعیف سلاجقه شد
	کشته شدن ملکشاه سلجوقی	۴۸۵ ه ق		ملکشاه سلجوقی	
	درگذشت برکیارق برادر سنجر	۴۹۸ ه ق		برکیارق سنجر	منجر به سلطنت رسیدن سنجر و شروع دوره ی جدیدی در وضعیت سیاسی سلاجقه
	درگذشت محمد برادر سنجر	۵۱۱ ه ق		محمد سنجر	
	به سلطنت رسیدن سنجر	۵۱۲ ه ق		سلطان سنجر	
	تعمیر و ساخت عمارت در در مشهد و حرم مطهر رضوی	میان سال های ۵۱۱ تا ۵۳۶			

ساخت اولین باروی شهر مشهد	۵۱۰ ه ق تا ۵۱۵		ساخته شده توسط عضدالدین فرامز علی	بعد از یک جدال مذهبی بین اهالی توس و مشهد که به ویران شدن کشته شدن اهالی مشهد منجر شد این بارو را اهالی مشهد ساختند
دوره	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
سلجوقیان	سلطان سنجر از سال ۴۹۰ تا سال ۵۱۲ که عملاً سلطان مستقل در قلمرو سلاجقه شد والی خراسان بود	خراسان	سلطان سنجر	
	عضد الدین فرامز علی بعد از به سلطنت رسیدن سنجر والی دست نشانده ی او بر خراسان شد	خراسان	عضد الدین فرامرز علی سلطان سنجر	
	قدیمی ترین سنگ قبر حضرت رضا که تاکنون باقی مانده	۵۱۶ ه ق	نام های حک شده بر روی سنگ قبر: عمل عبدالله بن احمد ابوالقاسم احمد بن علی بی احمد العلوی الحسینی	
	کاشی کاری های ازاره ی هسته ی مرکزی حرم مطهر رضوی دور تا دور داخل بنا ابتدا حاشیه ای از سنگ مرمر قرار دارد و پس از	۵۱۲ ه ق	نام های حک شده بر روی کتیبه ی بالای کاشی های سنجری:	

	سلطان سنجر سلجوقی وزیر او شرف الدین ابوطاهر سعد بین علی قمی ملکه زمرد خاتون سلجوقی و ابوطاهر قمی (خیر و عمارت دوست سده ی ۶)			آن به اندازه ی ۹۲ سانتی متر با کاشی های نفیس قدیمی پوشیده شده که به کاشی سنجری شهرت یافته است	
دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	ابوطاهر قمی در زمان نظام الملک به سلاجقه پیوست و بعد از آن با لقب وجیه الملک مسئول تحقیق در عمل مرو شد	۴۸۱ ه ق			
	ساخت رباط نفیس مشهور به شرف در بین راه مشهد به سرخس در محل اوگینه یا آبگینه	۵۰۸ ه ق	راه مشهد به سرخس	ساخته شده توسط ابوطاهر قمی	
	رسین ابوطاهر قمی به سمت وزارت سلطان سنجر	۵۱۵ ه ق		سلطان سنجر ابوطاهر قمی	
سلجوقیان	در گذشت ابوطاهر قمی سه ماه پس از آغاز وزارت و دفن او در جوار مشهد علی بن موسی الرضا (ع)	۵۱۵ ه ق	مشهد	ابوطاهر قمی	

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	غزها سنجر را شکست دادند و آغاز به تخریب و غارت شهرهای خراسان و شکنجه و کشتار مردم این دیار کردند سال بعد وارد توس شدند و جمعی از بزرگان از جمله امام محمد مارشکی بزرگ دینی توس و شاگرد امام محمد غزالی بود کشتند طبق نوشته ی ابن اثیر در سراسر ولایت توس جایی سالم نماند مگر مشهد علی بن موسی الرضا	۵۴۸ ه ق تا ۵۴۹ ه ق	ولایت توس	سلطان سنجر امام محمد مارشکی	
	آزاد شدن سلطان سنجر از دست غزان دوسال و نیم بعد از اسارت او در شهر مرو مستقر گشت و در اوایل سال بعد در گذشت او قبل از مرگ رکن الدین خاقان محمود بن محمد بن بغرا خواهرزاده ی خود را به جانشینی منصوب کرده بود	۵۵۱ ه ق تا ۵۵۲ ه ق		سلطان سنجر رکن الدین خاقان محمود بن محمد بن بغرا	شروع پریشانی در ملک سلطان سنجر بعد از مرگ او از آنجا که امرای سنجری و خراسانی با امیری محمود موافق بودند او جانشین سنجر و مدافع اصلی خراسان ربی به دستگیری موید آیه محسوب میشد
سلجوقیان	محمود و آیه برای مقابله با سنقر به هرات حمله کردند و سنقر را شکست دادند	۵۵۲ ه ق		سلطان محمود آیه	در پایان همان سال خشکسالی و قحطی عظیمی نیز در

<p>خراسان روی داد چنان که مردم گوشت آدم را نیز میخوردند</p>				<p>در غیاب ایشان ایثاق و لشکریان منهزم سنقری بهم پیوستند و شهر طوس و قریه های اطراف آن را غارت کردند</p>	
			<p>۵۵۳ ه ق</p>	<p>محمود و آیه از غزها شکست خوردند و به توس گریختند غزها به دنبال آنان رفتند و توس را غارت کردند و جز عده ای اندک بقیه را کشتند و به مرو بازگشتند</p>	

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
سلجوقیان	جنگ بین علویان و شافعیان نیشابور که با شکست شافعیان به اتمام رسید	۵۵۴ ه ق	نیشابور		
	در نیمه ی سال ۵۵۶ فتنه ی شدیدی در نیشابور روی داد که منجر به ویرانی شهر گردید	۵۵۶ ه ق	نیشابور		
	غزها در همان سال نیشابور را غارت کردند و در راه بازگشت شهر توس را به نحو بسیار زنده ای به یغما بردند به مشهد علی بن موسی الرضا هم رفتند و از افراد آنجا عده ی کثیری را کشتند ولی به حرم علی بن موسی الرضا تعرضی نکردند	۵۵۶ ه ق	نیشابور توس مشهد		
خوارزمشاهیان	تکش خوارزمشاه اولین بار از هوارزم به خراسان آمد و نیشابور را فتح کرد و دوسال بعد در رادکان توس به تخت پادشاهی نشست	۵۸۲ ه ق	نیشابور		

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و مکان سال	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
خوارزمشاهیان	حمله ی غیاث الدین و شهاب الدین غوری به توس و مرو که منجر به فتح توس توسط غوریان شد که قطب الدین محمد خوارزم به مقابله ی با آن ها آمد و غوریان رو از آن شهر بیرون راند اما او عاقبت از غوریان شکست خورد و آنان بار دیگر بر توس تسلط یافتند	۵۹۷ ه ق مرو توس	غیاث الدین شهاب الدین غوری	
	پس از مرگ غیاث الدین برادر او به مرو بازگشت و خراسان از جمله توس و مشهد آن به خوارزمشاه تعلق گرفت	۵۹۹ ه ق خراسان توس مشهد	غیاث الدین	
	اولین تاریخی که بدون تردید خبر از مرمت و بهسازی حرم رضوی میدهد در زمان سلطنت سلطان محمد خوارزمشاه بوده	۶۱۲ ه ق مشهد	سلطان محمد خوارزمشاه	
مغول ها	حمله ی اول مغول ها به خراسان از جمله توس و مشهد حمله دوم مغول ها در اوایل سال بعد بود که منجر به ویرانی تمام شهر های توس	۶۱۷ ه ق تا ۶۱۸		

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
مغول ها	گرگوز نامی والی خراسان به مرکزیت شهر تابران توس گردید	۶۱۷ ه ق		گرگوز	این اتفاق منجر به آباد شدن توس و مشهد گردید
	بعد از گرگوز و کشته شدن او امیر ارغون والی خراسان با مرکزیت توس شد	۶۴۱ ه ق		گرگوز امیر ارغون	توس آنقدر پیشرفت کرد که در نیمه ی دوم آن قرن در آنجا سکه ضرب میشد
	ورود هلاکو به خراسان از زمان ورود هلاکو به این خطه و ایران غربی حکومت این دیار تقریبا مستقل شد و تحت تصرف هلاکو و فرزندان او درآمد و همین ها بودند که بعد ها به ایلخانان شهرت یافتند بعد از آن خواجه نصیر الدین توسی (متولد ۵۹۷ در توس) با پیوستن به هلاکوخان مغول و یاری رساندن به او قداست و اعتباری نوین به توس و مشهد بخشید	۶۵۳ ه ق		هلاکو خان خواجه نصیرالدین توسی	

<p>پیشوایان مذهبی و فکری سربداران مقیم توس به ویژه شهر مشهد بودند</p>		<p>۷۳۷ ه ق</p>	<p>شروع قیام عملی و نظامی سربداران در خراسان آنان توانستند طغاتی‌مور پادشاه مغول‌ها در خراسان را کشتند و پس از آن هم ولایت توس را متصرف شدند سربداران تا سال ۷۶۶ ه ق بر خراسان حکومت کردند</p>	<p>سربداران</p>
---	--	----------------	--	-----------------

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و مکان سال	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	
تیموریان	بعد از سریداران ابتدا خواجه علی موید بر حکومت سریداران تسلط یافت و بعد از آن حکومت را به امیر تیمور گورکان واگذار کرد	۷۶۶ ه ق تا ۷۸۲ ه ق	خواجه علی موید امیر تیمور گورکان		
	تیمور خان دو سال بعد نیشابور را فتح کرد	۷۸۴ ه ق	نیشابور		
	میرانشاه فرزند تیمور به توس یورش برد تا حاجی بیک که یاغی شده و در آن شهر به تخت حکومت نشسته بود را مهار کند میرانشاه پس از جنگ طولانی این شهر را فتح و با خاک یکسان نمود	۷۹۱ ه ق	شهر تابران توس	تیمور خان میرانشاه حاجی بیک	پس از این ویرانی شهر تابران از شهر مشهد عقب ماند و از آن سال عمر سروری اش به سر آمد و شهر مشهد مرکز ولایت مهم توس گردید
	بعد از مرگ تیمور فرزندش شاهرخ در خراسان جانشین پدر شد دوسال بعد شاهرخ حکومت خراسان را به پسرش الغ بیک داد	۸۰۷ ه ق تا ۸۰۹ ه ق			
	بعد از الغ بیک حکومت توس و مشهد به فرزند دیگر شاهرخ بایسنغر میرزا داده شد	۸۱۷ ه ق	توس مشهد		تمامی سده ی نهم هجری هر خبری که درباره ی مشهد

عهد تیموریان هست خیر نیک و گواه آبادی است					
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
	شاهرخ گوهرشاد	مشهد	۸۲۱ ه ق	سال ۸۲۱ شاهرخ و همسرش گوهرشاد برای تماشای بنای پایان یافته ی مسجد گوهرشاد به مشهد آمدند شاهرخ قندیلی سه هزار مثقالی از طلا به حرم مطهر رضوی اهدا کرد و دستور فرمان احداث باغ و کاخی سلطنتی در مشهد را داد که همان چهارباغ مشهد میباشد	تیموریان
	شاه ملک	مشهد	۸۲۹ ه ق	مرگ شاه ملک از امرای بزرگ شاهرخ و دفن او در قبری که در مشهد برای خودش آماده کرده بود که امروزه به مسجد شاه یا ۷۲ تن معروف است	
	بایسنقر میرزا	مشهد	۱۸۷ ه ق تا ۸۳۷ ه ق	میراث فرهنگی بجا مانده از دوران حکومت بایسنقر میرزا: ساخت مسجد گوهرشاد	

				فراهم آوردن شاهنامه ی فردوسی با تذهیب و خط عالی و نوشتن مقدمه ای معروف به مقدمه بایسنقری بر آن تحریر قرآن به خط خوش توسط بایسنقر میرزا (که یکی دو ورق آن در موزه ی آستان قدس موجود است) کتیبه ی مسجد گوهرشاد به خط بایسنقر میرزا	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
	بایسنقر میرزا علا الدوله		۸۳۷ ه ق	بعد از مرگ بایسنقر میرزا علا الدوله پسر او به حکومت خراسان رسید	تیموریان
	یوسف بن امیر تیمور		۸۴۰ ه ق	ساخت مدرسه ی دو در که قدیمی ترین مدرسه ی موجود در مشهد است بانی آن امیر یوسف بن امیر تیمور	
	پریزاد	مشهد	نیمه ی اول سده ی نهم	ساخت مدرسه ی پریزاد توسط پریزاد از کنیزان گوهرشاد ساخته شد	
	علاالدوله	مشهد	۸۳۷ تا ۸۵۰ ه ق	ساخت قلعه ی عماد که بر روی کوهی بلند و شگفت در حومه ی مشهد به دستور علا الدوله ساخته شد	

				در دوره ی کارده میان تابران طبس و کلات قرار دارد و مردم آن را قلعه ی ماد و یا قلعه ی مات تلفظ میکنند	
			۸۵۵ ه ق ساخت آن پایان یافت	ساخت مسجد شاه این بنا در بازار سرشور مشهد واقع است و در زیر گنبد آن چند سنگ قبر پیدا کردند که بر اساس آن احتمال دادند بنای مزبور در اصل آرامگاه بوده و به اشتباه مسجد خوانده شده این بنا به دستور ملک شاه یا شاه ملک امیرالامرای خراسان در زمان ولایت الغ بیک ساخته شد	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
			۸۱۰ ه ق تا ۸۶۱ ه ق	شهر مشهد برای اولین بار دو دوران شاهرخ و بایسنقر و پسران وی در حدود نیم قرن حالتی پایتخت گونه داشت	
			۸۶۱ ه ق	قتل گوهر شاد خاتون به امر سلطان ابوسعید در هرات	تیموریان

<p>تا پیش از رسیدن نیمه ی دوم سده ی نهم حرم مطهر رضوی نه صحن داشته است و نه ایوان و امیر علیشیر اولین صحن را احداث کرد و نیز ایوان مشهور به ایوان طلا را هم او ساخته</p>		<p>۸۷۲ ه ق</p>	<p>امیر علیشیر از مشاوران و ارکان حکومت سلطان حسین بود او دو کار بزرگ در مشهد انجام داد (۱) انتقال آب چشمه گلسب (چشمه گیلاس) از توس به مشهد (۲) احداث صحن و ایوان و مدخل اصلی حرم امام رضا (ع)</p>	
		<p>۹۱۱ ه ق</p>	<p>مرگ سلطان حسین آخرین پادشاه تیموری</p>	
		<p>۹۱۳ ه ق</p>	<p>ورود ازبک ها به شهر مشهد</p>	<p>ازبک</p>
<p>باتوجه به شیعه بودن دولت صفویه و وجود حرم امام رضا (ع) در مشهد و این شهر یکی از مراکز مهم صفویه گردید</p>		<p>مرو</p>	<p>۹۱۶ ه ق جنگ بین شیبک خان ازبک با شاه اسماعیل صفوی که منجر به شکست شیبک خان شد و مرو و خراسان و مشهد به حکومت صفوی رسید</p>	<p>صفویه</p>

دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و مکان سال	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
صفویه	بعد از مرگ شاه اسماعیل صفوی ازبک ها به سرداری عبیدالله قلعه ی توس و بعد تمامی توس و مشهد را تصرف کردند گرچه سال بعد شاه تهماسب پسر شاه اسماعیل آن ها را از توس راند امام آنان بعد از خروج شاه تهماسب دوباره به این خطه بازگشتند و از آن سال این دیار در اشغال ازبک ها بود	۹۳۳ ه ق تا ۹۳۵ ه ق		تاریخ مشهد در سده ی دهم مشحون از تهاجم مکرر قوم ازبک است
	جنگ بین ازبک ها و شاه تهماسب ادامه داشت تا در نهایت با ساختن باروی جدید برگرد شهر مشهد شاه تهماسب مانع اشغال این شهر توسط ازبک ها شد	۹۴۰ ه ق		پیدا شدن اصلاحاتی مثل دروازه سراب دروازه عیدگاه و یا دروازه نوغان از آن زمان بود
	احداث باغ شاهی مشهد توسط شاه قلی سلطان استاجلو حاکم ولایت مشهد	۹۵۰ ه ق تا ۹۵۸ ه ق		
	انتصاب میر منشی القمی پدر مولف خلاصه التاریخ به منصب وزارت حاکم وقت مشهد	۹۶۲ ه ق		ورود مولف کتاب خلاصه التاریخ باعث ایجاد علقه ی عاطفی او با شهر مشهد که منجر به ثبت اطلاعات جالب

و از این شهر در آن سال ها شد					
			۹۶۲ ه ق	فوت میر صدارت پناه امیر اسد الله شوشتری و دفن او در پایین پا	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
			۹۶۴ ه ق	درگذشت امیرالامرای خراسان محمد خان تكلو شرف الدین اغلی و دفن او در مقبره ی خودساخته اش در مشهد	صفویه
پس از فروکش کردن سیل مردم مقدار زیادی ظروف نقره و طلا از میان سیلاب یافتند بخصوص مردم روستای کارده ثروت زیادی از قبل آن به دست آوردند پس از تحقیق مشخص شده که مردم قبل از اسلام آن آب را می پرستیدند و به نیت نذر در آن آب طلا و نقره می انداختند			۹۶۷ ه ق	سیل عظیمی که از چشمه سبز توس کنار روستای گلکان شروع شد و ویرانی های زیادی به بار آورد	

این اتفاق باعث رفاه حال مردم اسفراین و مشهد شد			۹۶۷ ه ق	خروج قلعه ی خوشان از دست ازبکان و تصرف آن توسط قزلباشان صفوی	
			۹۶۹ ه ق	میهن بانو سلطانم یکی از دختران شاه تهماسب جواهرات و نفایسی را به حرم رضوی و سادات اهدا کرد	
			۹۷۰ ه ق	درگذشت سیادت پناه خلیفه اسدالله اصفهانی متولی آستانه رضوی و دفن او در پایین پا حضرت	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
			۹۸۴ ه ق	درگذشت شاه تهماسب صفوی و دفن او در حرم رضوی	صفویه
این اقلام کلان بود که دخالت شاه صفوی را در تولیت این آستانه ها نیز بیش از پیش کرده بود				موقوفات سالانه ی شاه تهماسب: هدیه کردن طلا به سادات مشهد و سادات قم و سادات سبزوار و اهدا طلا و مبلغ مشخصی پول به آستانه ی مقدس مشهد و قم	
			۹۸۹ ه ق	اولین مصادره ی اموال حرم رضوی به دست حکام محلی و خودی توسط مرتضی قلی خان حاکم وقت مشهد در هنگام حکومت شاه محمد خدابنده صفوی	

		۹۸۹ ه ق	اعلام استقلال امرای خراسان از شاه صفوی و فرزند او و اعلام سلطنت عباس میرزای ۱۱ ساله که البته با مقاومت امرای صفوی این خطه دوباره به صفویه بازگشت	
		۹۹۵ ه ق	کمی بعد مرشد قلی خان استاجلو شاه عباس ۱۶ ساله را به روی کوه سنگی مشهد برد و با گذاشتن تاج بر سر او رسماً او را سلطان ایران معرفی کرد و خود را متولی امور سلطنت او خواند.	

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	مهم ترین حمله ی ازبک ها و غارت مشهد عبد المومن خان پیشوای قوم ازبک در آن حمله بود این حمله منجر به اشغال مشهد توسط ازبک ها به مدت ده سال شد در این حمله بسیاری از گنجینه ها و کتب آستان مقدسه به غارت رفت حتی میله ی طلای بالای گنبد که توسط شاه تهماسب نصب شده بود نیز به فرمان عبدالمومن خان به غارت رفت یکی دیگر از گنجینه های ارزشمندی که ازبکان در آن برهه به غارت بردند قطعه الماسی بود که شاه دکنی از هند به حرم رضوی اهدا کرده بود بیرون کردن ازبک ها از مشهد توسط شاه عباس ده سال بعد و بعد از مرگ شاه ازبک میسر شد	۹۹۷ ه ق			عبدالمومن شخصا دستور حمله به حرم مطهر رضوی داد و ۳ روز قتل و غارت در حرم ادامه داشت مشاهیری که در آن حله در حرم کشته شدند مولانا محمد مشکک رستمداری میر علی مفضل استر آبادی (تولیت آستانه) میر محمد حسین مشهور به میر بالا سر مولانا عبدالله شوشتری هم اسیر شد ۵ هزار و ۷۰۰ نفر در این حمله در آستانه و حوالی آن کشته شدند

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	الماس دزیده شده به دست عبدالمومن خان بعد از مرگ او و توسط ازبک های وابسته به شاه صفوی به شاه عباس هدیه شد شاه آن را فروخت و بهای آن را به مشهد فرستاد تا صرف خرید املاکی برای آستان رضوی شود	۱۰۰۹			
		سفر پیاده ی شاه عباس صفوی از اصفهان به سمت مشهد به قصد زیارت حرم امام رضا که ۲۸ روز به طول انجامید شیخ بهایی نیز در این سفر همراه شاه بوده	۱۰۱۰ ه ق			در این سفر که شاه عباس به مدت سه ماه در مشهد ماند زمینه ی بسازی و توسعه ی حرم رضوی فراهم شد کتیبه های ساقه ی گنبد توسط علیرضا عباسی خوش نویس مشهور عصر عباسی در همان زمان نوشته شد توسعه ی صحن حرم در ضلع شرقی و احداث حوض و فواره در وسط صحن

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	سفر مجدد شاه عباس صفوی به مشهد که ۱۵ روز به طول انجامید ساخت رواق گنبد حاتم خانی در پایین پای حضرت توسط حاتم بیگ اردوبادی وزیر شاه عباس	۱۰۱۶ ه ق		ساخت خیابان های عریض از غرب به شرق شهر که تا آن زمان مرسوم نبود و احداث نهر در وسط آن ها وقف بخش زیادی از اموال شاه عباس برای چهارده معصوم که در میان آنها مبلغ ۳۷۵ تومان از درآمد موقوفات اصفهان به امام رضا تعلق گرفت و دیگر اهدای همه ی کتاب های دینی شاه که در همان زمان به حرم رضوی هدیه شد در همین سفر بود که آب چشمه گلسب چشمه گیلان و بخشی از رودخانه ی توس کشف رود خریداری و وقف مشهد شد

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	مرگ الله وردی خان بیگار بیگی فارس و سردار مشهور شاه عباس و دفن او در بنایی که توسط خود او ساخته شده بود آن مکان امروزه به گنبد الله وردی خان شهرت دارد	۱۰۲۲ ه ق			ساخت حمام شاه در بازار بزرگ مشهد توسط مهدی قلی بیگ در همان سال اتمام حمام
		ساخت حمام شاه در بازار بزرگ مشهد توسط مهدی قلی بیگ میر آخور شاه عباس فوت مهدی قلی بیگ در همان سال اتمام حمام	۱۰۲۸ ه ق			
		درگذشت شیخ بهایی در اصفهان و انتقال ایشان به مشهد به جهت دفن ایشان در حرم مطهر محل دفن شیخ بهایی در گوشه ی صحن نواست که پیشتر محل تدریس شیخ بوده	۱۰۳۰ ه ق			
		مرگ شاه عباس صفوی	۱۰۳۸ ه ق			بجز همه ی بنا های ذکر شده چند مکان دیگر نیز در مشهد هست که درست یا نادرست به شاه عباس نسبت داده می

شود گنبد خشتی و پیر پالاندوز					
---------------------------------	--	--	--	--	--

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	آغاز سلطنت شاه صفی نوه ی شاه عباس	۱۰۳۸ ه ق			
		مرگ شاه صفی	۱۰۵۲ ه ق		شاه صفی هیچ بنایی را در مشهد احداث نکرد و از او هیچ یادگاری در مشهد	
		آغاز سلطنت شاه عباس دوم که در آن زمان ۱۱ ساله بود	۱۰۵۲ ه ق			
		سفر شاه عباس دوم به مشهد که به قصد فتح قندهار بود و شاه به مدت ۵۰ روز در مشهد ماند	۱۰۵۷ ه ق		در این سفر مادر شاه عباس دوم از دنیا رفت و او را در حرم مطهر دفن کردند به دستور شاه علی قباد بیک ایشک آقاسی باشی حرم موظف شد تا صحن آستان مقدس را از خشت فرش و دیوارها را کاشی کاری کند	

مدرسه ی خیرات خان در همان سال توسط خیرات خان ساخته شد					
ساخت مدرسه ی میرزا جعفر در گوشه ی شمال شرقی صحن عتیق			۱۰۵۹ ه ق	بازگشت شاه از جنگ و مراجعت او به مشهد	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	ردیف دوره
			۱۰۷۵ ه ق	ساخت مدرسه ی فاضل تونی معروف به مدرسه ی فاضل خان یا فاضلیه توسط ملا عبدالله تونی	صفویه
			۱۰۷۷ ه ق	مرگ شاه عباس دوم	
			۱۰۷۷ ه ق	به سلطنت رسیدن شاه سلیمان فرزند شاه عباس دوم	
			۱۰۷۷ ه ق	ساخت مدرسه ی عباس قلی خان توسط عباس قلی خان بیگلربیگی ساخته شد و امروزه در خیابان نواب صفوی (پایین خیابان) واقع است.	
			۱۰۷۸ ه ق	پناه آوردن اکبر فرزند شاه اورنگ گورکانی از هند به مشهد و مرگ او در مشهد و	

			دفن او در نزدیکی صحن منتسب به شاه تهماسب		
		۱۰۸۰ ه ق	اتمام کتاب وسایل الشیعه ی شیخ حراعاملی		
عده ای بعد از زلزله به مرمت بناهای آسیب دیده پرداختند و برخی به ساخت مدارس و بناهای جدید پرداختند که به		۱۰۸۴ ه ق	زلزله ی هولناک در مشهد که خرابی و تلفات بسیار داشت و منجر به آسیب به بنا های قدیمی شد		

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	زلزله ی هولناک در مشهد که خرابی و تلفات بسیار داشت و منجر به آسیب به بنا های قدیمی شد	۱۰۸۴ ه ق			
		عده ای بعد از زلزله به مرمت بناهای آسیب دیده پرداختند و برخی به ساخت مدارس و بنا های جدید پرداختند که به شرح ذیل است: ساخت مدرسه ی ملا محمد باقر مشهور به سمیعیه به همت مولانا محمد سمیع با دستور ملا محمد باقر خراسانی	۱۰۸۴ ه ق			
	صفویه	ابنیه ای که پس از زلزله مرمت شدند:				
		در سال ۱۰۸۶ ه ق گنبد مطهر تزیین مجدد شده و مرمت یافته که و در کتیبه ی آن به خط محمد امامی است دلیل مرمت را زلزله ذکر شده است				
		مرمت مسجد گوهر شاد در سال ۱۰۸۷ ه ق				

			در داخل حرم نیز مرمت هایی صورت گرفته است مدرسه ی قدیمی دو در نیز به همت مادر شاه سلیمان در سال ۱۰۸۸ ه ق مرمت گردید مدرسه ی پریراد نیز به همت بیگلربیگی قندهار نجف قلی خان در سال ۱۰۹۱ ه ق مرمت شد			
			۱۰۸۶ ه ق	مدرسه ی نواب یا صالحیه واقع در بالا خیابان توسط میرزا صالح نقیب از سادات رضوی ساخته شد		
	نواب عالی مقام ابوصالح حاجی ملک حاجی شجاع		۱۰۸۶ ه ق	احداث مصلی مشهد در پایین خیابان که متاسفانه امروزه مخروبه ای از آن باقی است این مصلی به فرمان نواب عالی مقام ابوصالح و سعی حاجی ملک و به معماری حاجی شجاع بنای اصفهانی		
	ملا محمد باقر مجلسی		۱۰۸۵ ه ق	ملا محمد باقر مجلسی در شهر مشهد از جلد اول کتاب حیوه القلوب خویش فراغت یافت		
	شیخ حر عاملی		۱۰۹۸ ه ق	در گذشت شیخ حر عاملی		

	شاه سلیمان شاه سلطان حسین		۱۱۰۵ ه ق	درگذشت شاه سلیمان و به تخت نشستن شاه سلطان حسین		
ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	اکبر فرزند اورنگ زیب گورکانی به زیارت مشهد آمد و در حرم مطهر تاج گذاری کرد و در این سفرهدایایی به حرم اهدا کرده که برخی از آنها شامل قندیل مشبک طلایی به وزن یکصد و هشتاد و سه مثقال و چلچراغ بلوری	۱۱۰۷ ه ق		شاه اکبر گورکانی	
		درگذشت علامه محمد باقر مجلسی	۱۱۱۱ ه ق		علامه محمد باقر مجلسی	پس از شاه عباس صفوی عملاً اداره ی کشور به دست علما و بزرگانی چون علامه محمد باقر مجلسی بود از این رو بعد از مرگ ایشان اوضاع کشور نابسامان شد
		مرگ شاه سلطان حسین و به سلطنت رسیدن فرزند او شاه تهماسب دوم که ده سال به طول انجامید	۱۱۳۵ ه ق			

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		جنگ بین شاه تهماسب دوم و ملک محمود سیستانی که در آن زمان بر شهر مشهد سلطه یافته بود در این جنگ که نادر قلی خان با شاه تهماسب متحد شده بود ملک محمود از مشهد رانده شد شاه تهماسب پیروز شد از آنجایی که در این جنگ صاحب اختیار اصلی نادر بود و شاه تهماسب وسیله ای در دست او بود شاه درصدد بر آمد تا نادر را از میان بردارد که پیروزی نهایی از آن نادر شد و شاه تهماسب مطیع او شد و نادر از آن پس حاکم مشهد شد	۱۱۳۹ ه ق		شاه تهماسب دوم ملک محمود سیستانی نادر قلی خان	
		حمله ی افغان های ابدالی هرات به مشهد که در زمان عدم حضور نادر در مشهد رخ داد و با وجود مقاومت نیروهای دفاعی شهر باز هم افغان ها پیروز شدند	۱۱۴۳ ه ق			در آن روز نزدیک به سه چهار هزار کس به قتل رسید افغان ها پس از آن پیروزی به غارت و سوزاندن باغات و مزارع اطراف شهر پرداختند
		بازگشت نادر به مشهد	۱۱۴۳ ه ق			

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	صفویه	سنگی را نادر از جنگ هرات آورد که در میان صحن عتیق گذاشتند در محل حوضی که شاه عباس نصب کرده بود و بالای آن کلاه فرنگی قرار دادند و توسط شخصی به نام اسماعیل مطلا کردند	۱۱۴۴ ه ق		نادر قلی خان اسماعیل	
		مطلا کردن ایوان میرعلیشیر (ایوان طلا) و گلدسته ی مجاور گنبد و احداث گلدسته ی دیگر	۱۱۴۵ ه ق			
	افشاریه	به سلطنت رسیدن نادر که از آن پس نادرشاه شد	۱۱۴۸ ه ق		نادر شاه	
		مرگ نادرشاه افشار و دفن او در مشهد در مقبره ای که برای خودش ساخته بود	۱۱۶۰ ه ق		نادر شاه	
		به سلطنت رسیدن علی قلی میرزا (علیشاه یا عادلشاه) برادر زاده ی نادر	۱۱۶۱ ه ق			
		بازگرداندن ثروت نادر از کلات به مشهد که گفته میشود الماس های کوه نور و دریای نور از جمله ی آنها بودند	۱۱۶۱ ه ق		علیشاه یا عادلشاه	

این طومار به منزله ی دستور العمل جدید برای دخل و خرج و اداره ی حرم رضوی در آمد	علیشاه		۱۱۶۰ هـ ق	یکی از اقدامات مهم علیشاه بازگرداندن اموال و استقلال آستان قدس رضوی و وقف مقدار زیادی آبادی به آنجا بود که همه ی این ها به طومارعلیشاه مشهور است		
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره	ردیف
			۱۱۶۱ هـ ق	به سلطنت یافتن شاهرخ میرزا	افشاریه	
			۱۱۶۳ هـ ق	اتمام سلطنت شاهرخ میرزا و به سلطنت رسیدن سید محمد فرزند یکی از متولیان حرم مطهر به نام میرزا داوود که بعد از سلطنت لقب شاه سلیمان دوم را به او دادند این سلطنت تنها ۴۰ روز دوام داشت		
هواداران شاهرخ بعد از به سلطنت رسیدن شاهرخ به سراغ خزاین باقی مانده ی نادر رفتند و آنها را غارت کردند			۱۱۶۳ هـ ق	به سلطنت رسیدن دوباره ی شاهرخ که در زمان حبس در چهارباغ توسط امیر علم خان خزینه یکی از امرای خراسان کور شده بود درحالی که نام سلطنت از او و اصل آن از دیگران بود	زندیه	

			۱۱۶۳ ه ق	همزمان با به سطنت رسیدن شاهرخ در غرب ایران کریم خان بر تخت نشست و حاکم اصلی کشور شد به مرکزیت اصفهان	
			۱۱۶۳ ه ق	حمله ی افغان ها به سرکردگی احمد افغان به مشهد که به شکست افغان ها و عقب نشینی آنها منجر شد	

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	زندیه	پس از بازگشت احمد شاه امیر علم خان خزیمه که بزرگترین امیر وقت خراسان بود به تحکیم مواضع خود و به میدان در کردن رقیبان پرداخت و بلاخره پادشاه خراسان شد	۱۱۶۴ ه ق			
		دومین حمله ی افغان ها به مشهد اما بعد از چند ماه محاصره مشهد راه به جایی نبردند و با شاهرخ مصالحه کردند	۱۱۶۷ ه ق تا سال ۱۱۶۸ ه ق			
		سومین حمله ی افغان ها به مشهد در همین حمله بود که نصرالله میرزا پسر شاهرخ خان بیشترین و گستاخانه ترین رفتار تاریخی خود را در دفاع از مشهد	۱۱۸۳ ه ق			

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		بروزداد در نهایت افغان ها برای صلح به مشهد آمدند و بین شاهرخ و آنان صلح برقرار شد				
		فرزندان شاهرخ نادر میرزا و نصرالله میرزا در سال های متمادی به غارت اموال حرم رضوی پرداختند	۱۱۸۳ ه ق و ۱۱۸۷ ه ق			
		حکومت نصرالله میرزا بر مشهد	۱۱۹۴ ه ق			
		مرگ نصرالله میرزا با سقوط زندیه همزمان شد	۱۲۰۰ ه ق			
	دوره					
	قاجاریه	تصرف مشهد توسط آغا محمد خان قاجار و به دست آوردن گنجینه های نادری	۱۲۱۰			
		مرگ آغا محمد قاجار و هجوم نادر میرزای افشار به مشهد و تصرف این شهر	۱۲۱۱ ه ق			
		جلوس فتحعلی شاه بر تخت سلطنت	۱۲۱۲ ه ق			
		شاه قاجار دو سال بعد به مشهد رسید اما نتوانست با نادر میرزا مقابله کند و با او صلح کرد	۱۲۱۴ ه ق تا ۱۲۱۸ ه ق			

			<p>سال بعد دوباره به خراسان آمد اما به مشهد نرسید و از سبزوار به تهران بازگشت</p> <p>دو سال بعد با گروهی غارتگر و جرار عزم خراسان کرد این سپاه پیرامون مشهد را غارت کردند و یک سال مشهد را محاصره کردند که موجب قحطی در این شهر شد عاقبت مردم مشهد تسلیم شاه شدند و دروازه های مشهد بر روی قاجار گشوده شد</p>		
<p>این هجرت به مثابه ی قطع شد آخرین ریشه های ایران در مرو بود و از آن پس ازبک ها و ترکمان برای غارت تا نزدیکی مشهد می آمدند</p>			<p>۱۲۲۳ ه ق</p>	<p>قطع شدن ارتباط مرو با خراسان و ایران و مهاجرت یک هزار خانوار مرو نشین به مشهد</p>	

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	قاجاریه	انعقاد عهدنامه ی گلستان	۱۲۲۸ ه ق			این توافق موجب سرکشی و رهای خوانین کرد و ترک و عرب و قرایی خراسان از قید تعدیات حکومت قاجار و تشویش موحش در خراسان شد
		لشکری پنج هزارنفری به زعامت اسماعیل خان سردار دامغانی از سمت شاه قاجار عازم خراسان گردید و بعد از وصول به مشهد و زیارت در خواجه ربیع اردو زدند و با جنگ های فراوان خوانین کرد و هرات را وادار به تبعیت از قاجار و دور شدن از اطراف خراسان کرد	۱۲۲۹ ه ق			
		ورود فتحعلی شاه به مشهد	۱۲۳۳ ه ق			شاه ۶ روز در مشهد ماند و با اختصاص مبلغ ده هزار تومان زر نقد و سپردن آن به جناب میرزا موسی رشتی و دستور ساخت صحنی نو در پایین پای حضرت را داد

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	قاجاریه	ورود فریزر انگلیسی برای بار دوم به مشهد	۱۲۵۰ ه ق			<p>در سفرنامه ی خود نوشته است که در آن سفر مشهد بسیار ویران بوده و حتی مناره ای که شاه عباس دستور ساخت آن را داده بود ویران شده و بقیه ی ابنیه ی حرم هم دچار فرسودگی و بی رونقی بوده</p> <p>ساختمان های شهر هم روبه ویرانی بودند</p> <p>صحن جدیدی که شاه دستور ساخت او را داده بود نیز نیمه کاره رها شده بود</p> <p>حال و روز مردم نیز بهتر از شهرشان نبود و اغلب دکان های بازار بسته بود</p>

			۱۲۵۰ ه ق	درگذشت فتحعلی شاه قاجار و به سلطنت رسیدن محمد شاه قاجار		
			۱۲۵۴ ه ق	سفر محمدشاه به مشهد		

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
	قاجاریه	شورش علیه یهودیان ساکن مشهد که منجر به قتل حدود دویست نفر از آنها شد	۱۲۵۵ ه ق			
		خدمات میرزا موسی خان فراهانی برادر قائم مقام فراهانی و تولیت آستان مقدس رضوی: ایجاد دارالشفای رضوی دایر و فعال کردن مطبخ خانه ی حرم ترمیم و تزیین صحن و گلدسته ها ایشان بعد از ۱۴ سال خدمت در سال ۶۲ درگذشتند	۱۲۴۸ ه ق تا ۱۲۶۲ ه ق			
		بعد از درگذشت متولی آستان مقدس رضوی آصف الدوله که آن زمان والی شهر بود بر علیه حکومت قاجار شورش کرد و	۱۲۶۳ ه ق			

				<p>خون های زیادی را ریخت بعد از او فرزندان او نیز کار پدر را ادامه دادند در نتیجه سپاهی چند هزار نفره با سرکردگی حمزه میرزا برادر شاه راهی خراسان شدند در این جنگ های فراوانی میان فرستاده ی شاه و فرزند آصف الدوله حسن خان که سالار لقب داشت شکل گرفت</p>	
--	--	--	--	--	--

زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره	ردیف
	<p>سالار میرزا عبدالله خویی ابراهیم سلطان حمزه میرزا</p>		۱۲۶۴ ه ق	<p>فتنه ی سالار: یاران و برادران سالار در یکی از شب های ماه رمضان تولیت آستان مقدسه را که در آن زمان حاجی میرزا عبدالله خویی بود کشتند و مردم خانه و زندگی او را غارت کردند و بعد داروغه ی شهر ابراهیم سلطان را نیز به طرز وحشیانه ای کشتند بعد از این شورش حمزه میرزا بهپشت دیواره های شهر آمد و به مدت چند ماه جنگی سخت میان دو گروه شکل گرفت که منجر به قحطی در شهر شد این</p>	قاجاریه	

			روایت	محاصره ادامه داشت تا آنکه خیر مرگ شاه قاجار به حمزه میرزا رسید	
			۱۲۶۴ ه ق	مرگ محمد شاه قاجار و به سلطنت رسیدن ناصرالدین شاه و به وزارت رسید امیر کبیر	

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		حسام السلطنه عموی ناصرالدین شاه جهت ختم قائله ی سالار راهی خراسان شد و در نزدیکی مشهد در خواجه ربیع اتراق کرد جنگ های میان حسام السلطنه و سالار یک سال طول کشید در نهایت به سبب قحطی شدید داخل شهر مردم شهر تسلیم شدند و سالار را نیز مجبور به تسلیم کردند	۱۲۶۵ ه ق تا ۱۲۶۶ ه ق		طبق درایت امیرکبیر بنا بود خراسان از شر همسایگان آشوب سازش رهایی یابد اما با مرگ او کار خراسان پریشان تر شد	قحطی پیش آمده موجب شد تا سالار همه ی گنجینه های حرم را غارت کرده و تبدیل به سکه ی طلا و نقره مند غلات و انبار آذوقه ی حرم نیز در همان زمان غارت شد این آخرین غارت اموال نفیس حرم رضوی بود که هیچ چیزی از آن باقی نماند و آنچه امروزه از نفایس طلا و نقره در حرم بجاست غالباً از بعد از تاریخ فتنه ی سالار است به دلیل طولانی شدن اتراق سپاهیان حسام السلطنه در اطراف مشهد خانه و بازار دکان و غیره ساخته شده بود
		زلزله ی شدید در مشهد قوچان و تربت	۱۲۶۷ ه ق			
		به قتل رساندن امیرکبیر	۱۲۶۸ ه ق			

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		به قتل رساندن امیرکبیر	۱۲۶۸ ه ق			طبق درایت امیرکبیر بنا بود خراسان از شر همسایگان آشوب سازش رهایی یابد اما با مرگ او کار خراسان پریشان تر شد
		عزل حسام السلطنه والی خراسان و جانشینی برادر او فریدون میرزای فرمانفرما	۱۲۷۰ ه ق			بعد از ورود او به مشهد به وزیر خویشمیرزا فضل الله وزیر نظام دستور داد تا به مرمت و بهسازی ایوان طلا و مسجد گوهرشاد بپردازد
		ساخت پل آق دربند	۱۲۷۱ ه ق			
		مرگ فرمانفرما و و انتصاب دوباره ی حسام السلطنه	۱۲۷۲ ه ق			
		کارهای وزیر نظام در دو سال وزارتش در مشهد مرمت خرابیهای حرم و صحن ها سنگ فرش کردن صحن ها و برخی خیابان ها دیوار کشیدن کنار نهر ها	۱۲۷۰ ه ق تا ۱۲۷۲ ه ق			

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		ادامه ی اقدامات وزیر نظام: احداث حوضی بزرگ در وسط صحن جدید مرمت مسجد مهرباب خان ساخت کاروانسرای وزیر نظام مرمت بازار عباسقلی خان و و آقاچه	۱۲۷۰ ه ق تا ۱۲۷۲ ه ق			
		آیینه کاری سقف قبه ی حرم توسط میرزا محمد صادق ملقب به قائم مقام و آیینه کاری سقف دارالحفاظ توسط حسام السلطنه	۱۲۷۴ ه ق			
		ورود خانیکوف روس به همراه هیات علمی سیاسی به مشهد	۱۲۷۵ ه ق			با توجه به سفرنامه ی خانیکوف در آن زمان در آشپزخانه ی حضرتی روزانه ۷۵۰ کیلو برنج پخته و میان زائران مستحق توزیع می شده استعداد زائران به صورت

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		انتصاب حشمت الدوله حمزه میرزا به عنوان والی جدید مشهد	۱۲۷۵ ه ق			سالانه بیش از پنجاه هزار نفر می باشد و جمعیت مشهد در آن زمان از شصت هزار نفر تجاوز نمی کرده است
		جنگ بین حشمت الدوله و سپاهیان با ترکمانان در نزدیکی مرو که به شکست مفتضحانه ی سپاه ایران انجامید و حشمت الدوله از منصب خود کنار گذاشته شد و حسام السلطنه دوباره والی خراسان شد	۱۲۷۶ ه ق تا ۱۲۷۷ ه ق			این شکست منجر به قطع ریشه ی حاکمیت ایران در دشت خاوران بود علاوه بر آن تاخت و تاز ترکمانان به خراسان و پیرامون مشهد بیش از پیش شدیدتر شد
		انتصاب جلال الدوله پسر ناصرالدین شاه به عنوان والی خراسان	۱۲۸۱ ه ق			
		اولین سفر ناصرالدین شاه به مشهد	۱۲۸۳ ه ق تا ۱۲۸۴ ه ق			در این سفر شاه دستور داد خانه هایی که تا آن زمان خیلی بد ترکیب بود باز سازی شود

همچنین شاه چلچراغی را که به او هدیه کرده بودند به حرم اهدا کرد					
مرگ جلال الدوله			۱۲۸۵ ه ق	شیوع بیماری وبا در خراسان و مشهد	
			۱۲۸۸ ه ق	بروز قحطی شدید در مشهد که مردم علف خون و سگ و گربه می خوردند.	
زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی	افراد شاخص	مکان	تاریخ و سال	خلاصه ی وقایع مهم	دوره
سیم تلگراف مشهد در سال بعد کشیده شد			۱۲۹۲ ه ق	ورود تلگراف به خراسان	
			۱۲۹۵ هق تا ۱۲۹۶ ه ق	اولین آمار گیری خانه به خانه در مشهد توسط زین العابدین میرزا صورت گرفت	
			۱۳۰۰ ه ق	سفر دوم و آخرین سفر ناصرالدین شاه به مشهد	
			۱۳۰۲ ه ق	شورش اهالی مشهد بر والی خود آصف الدوله که در صدد مال اندوزی و تحکم زورمندان برای پر کردن جیب های خود بود	
			۱۳۰۷ ه ق	ساخت سفارت انگلیس در مشهد	

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		ورود لرد جرج کرزن یکی از دولت مردان انگلیسی به مشهد	۱۳۰۷ ه ق			او در این سفر جمعیت مشهد را ۴۵۰۰ نفر و جمعیت زائران سالانه ی حرم را حدوداً صد هزار نفر ذکر کرده
		جنبش اعتراضی مردم کشور علیه واگذاری تنباکو به شرکت رژی انگلیسی که به مشهد هم سرایت کرد و مردم دکانهای تنباکو فروشی را بستند				
		گسترش بیماری وبا ابتدا در افغانستان بعد مشهد و بعد در سراسر کشور	۱۳۰۹ ه ق			حدود بیست هزار نفر از اهالی مشهد و پیرامون آن را کشت
		شیعه آزاری و کشتن ایرانیان توسط امیرعبدالرحمن خان افغان که منجر به اعتراض مردم و طلاب مشهد شد	۱۳۱۰ ه ق			مهاجرت تعداد زیادی از ایرانیان و شیعیان ساکن هرات به مشهد از جمله ی این مردم هزاره های شیعه بودند که در ایران بربری خوانده میشوند
		رخ دادن زلزله ی شدید به مرکزیت قوچان در خراسان	۱۳۱۱ ه ق			حدود ده هزار خانواده ی قوچانی را زیر آوار برد و شهر را جابجا کرد اما به مشهد چندان صدمه ای نزد

			۱۳۱۱ ه ق تا ۱۳۱۳ ه ق	ظلم و تعدی های موید الدوله والی وقت مشهد سبب شورش مردم آن شهر شد با این همه والی خراسان تا دو سال بعد بر منصب خود باقی ماند و منجر به شورش دوباره ی مردم مشهد شد بعد از موید الدوله شهاب الملک والی خراسان شد او هم دختر رعایای قوچان را از آنها گرفت و به ترکمانان فروخت که سبب جنگالی بزرگ در تاریخ شد		
--	--	--	----------------------------	--	--	--

ردیف	دوره	خلاصه ی وقایع مهم	تاریخ و سال	مکان	افراد شاخص	زمینه فعالیت سیاسی اجتماعی
		ترور ناصرالدین شاه و رسیدن مظفرالدین شاه به سلطنت	۱۳۱۳ ه ق			
		ورود گروهی قزاق روس به مشهد به بهانه ی قرنطینه ی خراسان و جلوگیری از ورود طاعون که شروع مداخلات جدی روسیه در کار خراسان بود که نهایتاً در سال ۱۳۳۰ منجر به توپ بستن حرم رضوی شد	۱۳۱۴ ه ق			